

To cite this article: Uçar, A.K., Aliyazıcıoğlu, B. (2021). Pandemi Sürecinde Twitter ve Nefret Söylemi. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 5(2), 53-64

Submitted: July 12, 2021

Accepted: August 28, 2021

PANDEMİ SÜRECİNDE TWITTER VE NEFRET SÖYLEMİ

Anıl Kaan Uçar¹

Büşra Aliyazıcıoğlu²

ÖZET

Pandemi sürecinde Twitter’da paylaşılan nefret söylemi niteliğindeki içerikleri eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle ele alan bu çalışmada öncelikle dil, söylem ve nefret söylemi kavramları açıklanmaktadır. Ardından sosyal medya ve nefret söylemi başlığı altında sosyal medyanın sağladığı anonimlik imkanının nefret söylemi niteliği taşıyan içeriklerin yoğunlaşmasına zemin hazırladığı vurgulanmaktadır. Araştırma, Nisan 2020 ile Haziran 2020 ayları arasındaki tarihlere odaklanırken #sokağaçıkmayasağı, #65yaş ve #caddebostansahili hashtagleri kapsamında Twitter’da paylaşılan ötekileştirici, aşağılayıcı ve düşmanlaştırıcı içerikler incelenmektedir. Sonuç olarak çalışma, incelenen tweetlerin nefret söylemini yaygınlaştırdığını ve bu içeriklerin toplumsal kutuplaşma bağlamında biçimlendiğini tespit etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Twitter, Nefret Söylemi, Eleştirel Söylem Çözümlemesi

TWITTER AND HATE SPEECH IN THE PANDEMIC PROCESS

ABSTRACT

In this study, which deals with the content of hate speech shared on Twitter during the pandemic process with the method of critical discourse analysis, primarily the concepts of language, discourse and hate speech are explained. Then, under the heading of social media and hate speech, it is emphasized that the anonymity provided by social media paves the way for the intensification of content that carries the nature of hate speech. While the research focuses on the dates between April 2020 and June 2020, the othering, humiliating and hostile content shared on Twitter within the scope of #sokağaçıkmayasağı, #65yaş and #caddebostansahili

¹ Öğr. Gör. Dr., Ordu Üniversitesi Ulubey Meslek Yüksekokulu Gazetecilik ve Habercilik Bölümü, Ordu, Türkiye, anilkaanucar@gmail.com

² Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Yalova, Türkiye, busraaliyazicioglu@gmail.com

hashtags is examined. As a result, the study determined that the analyzed tweets spread hate speech and that these contents were shaped in the context of social polarization.

Keywords: Pandemic, Twitter, Hate Speech, Critical Discourse Analysis

GİRİŞ

11 Mart 2020’de ilk Covid-19 vakasının açıklanmasıyla başlayan pandemi süreci, sosyal medya ağlarının yaşamlarımızdaki ağırlığını arttırdı. 2021 yılı itibariyle Türkiye’de internet kullanıcı sayısı 67 milyona ulaşarak geçen yıla kıyasla yüzde 6 oranında artış gösterirken sosyal medya kullanıcı sayısı da yüzde 11 oranında yükseliş kaydetmiştir. Anadolu Üniversitesi Sosyal Medya ve Dijital Güvenlik Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (SODİGEM) araştırmacılarının yaptığı bir çalışmaya göre; evde geçirilen zaman süresince cep telefonu kullanımı kadınlarda yüzde 42,7 ve erkeklerde yüzde 52,8 şeklinde tespit edilmiştir (Nurluoğlu, 2021; akt. Açık, 2020).

Bu durum, dijital kültür içinde varlık gösteren bir toplumsal mevcudiyetini yoğunlaştırdığına işaret etmektedir. Anonimliğe imkan tanıyan sosyal medya mecraları kamusal tartışma açısından faydalı ama etik değerlerden de uzaklaşabilen söylemsel bir zemin oluşturmaktadır.

Bu çerçevede kamusal alanın tartışma, özneler arası iletişim ve ifade özgürlüğü gibi temel niteliklerine haiz olan Twitter, bireylerin bilgilenebildiği, fikrini ifade edebildiği ve alanında uzman birçok insanla iletişim kurabildiği bir sosyal ağ olarak dikkat çekerken diğer yandan da sunduğu anonim olma imkanıyla nefret söylemi özelliği taşıyan ifadelerin yaygınlık gösterdiği bir mekan olarak tartışılmaktadır. Twitter’ın 330 milyon kullanıcıya sahip olduğu (Wilson & Land, 2020, s. 1047) düşünülürse burada paylaşılan söylemsel ifadelerin toplumsal çerçevede etkisi de daha iyi anlaşılacaktır. Ayrıca 2020 Ocak ve Haziran arasını kapsayan raporunda Twitter; 85 bin 375 hesabı ilgilendiren 42 bin 220 içerik kaldırmaya yönelik yasal taleple karşı karşıya kalırken nefret içeren davranış politikalarını ihlal ettiği için işlem yapılan hesap oranında ise, yüzde 54’lük bir artış gerçekleşmiştir. İçerik kaldırma taleplerinde ise Türkiye; Japonya, Rusya, Güney Kore ve Hindistan gibi ülkelerle birlikte ilk sıralarda yer almaktadır (Twitter, 2020).

Buradan hareketle bu çalışma, Nisan 2020 ile Haziran 2020 ayları arasında #so-kağaçıkmayasağı, #65yaş ve #caddebostansahili gibi hashtagler çerçevesinde paylaşılan nefret söylemi barındıran tweetleri van Dijk’in eleştirel söylem çözüm-

lemesi yöntemiyle incelemektedir. Bu etiketler; nefret söylemine dayalı ötekileştirici içerikleri içermesi ve hem sosyal medyada hem de geleneksel medyada yoğun olarak gündem oluşturmuş olması nedeniyle seçilmiştir.

DİL, SÖYLEM ve NEFRET SÖYLEMİ

Toplumsal yaşamın kodları dilsel pratiklerde yansımalar oluşturur. Toplumsal yaşamın bir parçası olarak kurulan dil, toplumsaldan el almaktadır (Fairclough, 2001). Bu çerçevede dil, belirli bir bağlam içinde biçimlenerek gerçekliğin yansıtıcı aktörü haline gelmektedir. Dolayısıyla gerçekliğin yansıtıcısı olarak dil, olay ve olgulara işaret edici gücüyle bir bağlam meydana getirmektedir (Ervin-Tripp, 2014, s. 21). Dil aracılığıyla kurulan bu bağlamların içine doğan birey, belirlenmiş bağlamsal bir zemine ait dilsel kodlar aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Bu noktada Hall'e bakmak önemlidir. Ona göre bireyin tüm toplumsal ilişkileri, toplumsal pratiklerden etkilenmektedir (1994, s. 169):

Daha gelişkin tüm toplumsal yapı biçimleri, işbölümü, farklı toplum tipleri arasındaki ayrımın gelişmesi, maddi koşulların içsel değişikliğe uğratılması amacıyla insan becerilerini ve bilgisini uygulamanın yeni yolları, medeni ve siyasal birlik biçimleri, farklı aile ve devlet tipleri, insanların inançları, düşünceleri ve teorik inşaları ve bunlara uygun ya da karşılık gelen toplumsal bilinç biçimleri bu verili matrisden – üretim güçleri ve ilişkilerinden ve bunların farklı tarihsel çağlardaki toplumsal olarak örgütlenme biçimlerinden- doğar.

Dolayısıyla bireyin kullandığı dil de toplumsal pratikler çerçevesinde dolayımlandırırken gündelik yaşam içinde ortaya koyulan ifade biçimleri de bu şekilde kurulmaktadır. Bu çerçevede ortaya çıkan anlamlı cümlelere de söylem denilmektedir. Metnin olası anlamlarını örüntüleyen söylem; yorumlama, etkileşim ve karşılıklı bilgi alış verişi biçimlerine karşılık gelmektedir (Stillar, 1998, s. 12). Saussure, tüm söylemlerin arka planında çok yönlü bir sistemin yer aldığını vurgulayarak bu durumu doğrulamaktadır. Lacan'a göreyse söylem, birey ve toplum çerçevesinde konuşma ediminin karakterini oluşturmaktadır. Foucault ise, söylemin bilgi ve güç ilişkileri merkezinde biçimlendiğini vurgulayarak söylemin ideolojik bir araç olabileceğini belirtmektedir (Akt., Sözen, 2017, s. 43-45, 47, 63).

Nefret söylemi de bu değerlendirmeler ışığında toplumsal yaşam ekseninde biçimlenen dilsel pratikler aracılığıyla kurulurken ötekileştirici ve ideolojik bir ze-

mine yerleşmektedir. Kaba, alaycı ve sert sözcüklerle beraber ideolojik bir çerçeveye oturan ayrımcı ve etiketleyici bir takım ifadeler (Binark & Çomu, 2012), ötekileştirmeye karşılık gelmektedir. Ötekiyi imleyen bu vurgular, ön yargılı bir toplumsal iletişim süreci meydana getirdiğinde bu yargıların bir tutuma dönüşmesine ortam hazırlayabilir. Bu durum toplumsal kutuplaşma ve ayrımcılığın yaygınlaşmasına neden olur. Söylemsel zeminde güçlü olan grupların oluşturduğu eşitsiz toplumsal atmosfer, toplumsal kutuplaşmaları derinleştirirken bir yandan da güçlü grupların hegemonyasını sağlamlaştıran politik bir düzen oluşturur (Göregenli, 2012, s.62). Dolayısıyla toplumsal çerçevede nefret söylemi hem ötekileştirici hem de ideolojik bir özellik taşımaktadır. Bu özellikleriyle nefret söyleminin yaygın bir biçimde kabul gören açıklamasını 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi yapmıştır. Buna göre nefret söylemi (Weber, 2011, s.3):

İrkçi nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezlik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dahil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır.

Bu tanımdan anlaşılacağı üzere nefret söylemi, ideolojik bakış, ayrımcılık ve düşmanlık içeren ifadeleri kapsamaktadır. Bu çerçevede kişi ya da gruba yönelik ırk, din, cinsiyet, cinsel yönelim, etnisite gibi özellikler nedeniyle ön yargılardan beslenen ayrımcı tutumları temel alan nefret söylemi, “toplumda size yer yok” mesajıyla tahammülsüzlüğü de dışa vurmaktadır (İnceoğlu, 2013, s. 76, 80).

SOSYAL MEDYA ve NEFRET SÖYLEMİ

Nefret söyleminin toplumsal alanda görünürlüğü arttırdığı mecraların başında sosyal medya gelmektedir. Enarsson ve Lindgren (2019, s. 4), sosyal medyanın asenkron ve anonim iletişimi arttırdığını vurgulayarak bu tarz bir iletişim biçiminin de sert ve saldırgan dil kullanımına zemin hazırladığını belirtmiştir. Özellikle sosyal medyanın sunduğu anonim olma imkanı, nefret söylemi ve saldırganlık noktasında kullanıcıların cesaretini arttırmaktadır. Bu çerçevede sosyal ağlarda yer alan nefret söylemleri; siber zorbalık, ve trol saldırıları gibi bir takım dijital tacizlere neden olmaktadır (Mathew vd., 2019). Facebook’un 2,4 milyar; Twitter’in ise, 330 milyon kullanıcıya sahip olduğu (Wilson & Land, 2020, s. 1047)

düşünülürse, bu mecralarda yer bulan söylemsel ifadelerin etkisi ve yoğunluğu daha anlaşılır olacaktır.

Özellikle toplumsal ekseninde ortaya çıkan gelişmeler bağlamında tartışmaların yaşandığı yer olarak Twitter, ideolojik ve ötekileştirici nefret söylemlerinin yoğunlukla yer bulduğu bir mecra olarak dikkat çekmektedir. Zaman zaman bu söylemler oldukça etkili hale gelerek ilgili birey ve grubun dijital bir linçe maruz kalmasına ortam hazırlamaktadır. 2020 Ocak ve Haziran arasını kapsayan raporunda Twitter; 85 bin 375 hesabı ilgilendiren 42 bin 220 içerik kaldırmaya yönelik yasal talep almıştır. Nefret içeren davranış politikalarını ihlal ettiği için işlem yapılan hesaplarda ise yüzde 54 oranında bir artış gerçekleşmiştir. İçerik kaldırma taleplerinde ise; Japonya, Rusya, Güney Kore, Türkiye ve Hindistan gibi ülkeler ilk sıralarda yer almaktadır (Twitter, 2020). Bu sonuçlar nefret söylemi bağlamında Twitter'ın yaşamımızdaki etkisine işaret etmektedir.

Sanal bir evrene karşılık gelen sosyal medya mecraları, gerçek yaşam ve kimlikler ile gerçek olmayan yaşam ve kimlikler arasındaki sınırları bulanıklaştırmaktadır. Bauman & Lyon bu durumu şu biçimde ifade etmektedir (2013, s. 89):

...mesafe, uzaklaşma ve otomasyon teknolojisindeki ilerlemenin en belirleyici özelliği, eylemlerimizin ahlaki kısıtlamalardan gittikçe ve belki de durdurulamaz bir biçimde bağımsızlaşmasıdır. Seçimlerimizi “yapabiliriz, o halde yapacağız” ilkesi belirlediğinde, insan eylemleri ve bu eylemlerin insani olmayan sonuçları için ahlaki sorumluluğumuzun ne yetkin bir şekilde ortaya konduğu ne de etkin bir biçimde hayata geçirildiği bir noktaya ulaşıyoruz.

Dolayısıyla sosyal medya yarattığı sanallık ile bireyin her türlü normlardan azade hale gelmesine ortam hazırlamakta ve pozitif değerlerden uzak ifade biçimleri, anonimliğin habitusu haline gelmektedir. Bourdieu'ye göre habitus (1990, s. 277); alışkanlığın süreklilik kazanarak bedende somutlaşma sürecidir. Twitter'daki nefret söylemlerinin toplumsal zeminde bir habitus durumuna dönüşmesi; toplumsal kutuplaşmaya, ön yargılara, empati eksikliğine ve en nihayetinde de birlikte yaşama idealine zarar vermektedir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Bu çalışmanın yöntemi olarak eleştirel söylem çözümlemesi tercih edilmiştir. Çünkü eleştirel söylem çözümlemesi, söylem olarak nefretin kodlarını ve bağlamını etkili bir biçimde ortaya koyacak bir araştırma yöntemi olarak dikkat çek-

mektedir. Göçmen, mülteci, azınlık, ön yargı, ırkçılık, ötekileştirme ve cinsiyetçilik gibi toplumsal eşitsizlik meselelerinin iletişimsel çerçevede yansımalarını ortaya koyma gücüne sahip olan eleştirel söylem çözümlemesi; adaletsizlik ve eşitsizlik sorunlarına baskı ve ön yargı çerçevesinde bir yaklaşım ortaya koymaktadır (van Dijk, 1993, s. 253).

van Dijk'ın haber metinlerini incelemek için ortaya koyduğu eleştirel söylem çözümlemesi, makro ve mikro olmak üzere iki basamaktan oluşmaktadır. Makro inceleme aşamasında metin, tematik ve şematik olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır. Tematik çözümlemeye, haber başlığı, alt başlık ve spot incelemesi gerçekleştirilirken şematik çözümleme aşamasında ise, metin yorumlanmaktadır. Mikro inceleme aşamasında da metin sözcük seçimi ve cümleler arasındaki ilişkileri incelenmektedir (Durna & Kubilay, 2010: 68).

Bu çerçevede araştırmanın odaklandığı Twitter'da #sokağaçıkmayasağı, #caddebostan ve #65yaş hashtagleri aratılarak bu etiketler kullanılarak gerçekleştirilen paylaşımlar seçilmiştir. Seçilen tweetler, eleştirel söylem çözümlemesi çerçevesinde incelenmiştir. Bu etiketlerin seçilmesinin nedenlerini ise, nefret söylemlerine dayalı ötekileştirici içeriklerin yoğun olarak bu hashtagler çerçevesinde paylaşılması ve bu hashtaglerin hem sosyal medyada hem de geleneksel medyada yoğun olarak gündem oluşturmuş olmasıdır. Araştırma, Nisan 2020 ile Haziran 2020 ayları arasındaki tarihlerle sınırlandırılmıştır. Belirtilen zaman aralığında popüler kategorideki gönderiler içerisinde 105 adet gönderi örnek olarak ele alınmış ve bu 105 adet gönderi içinden 4 içerik seçilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Çözümleme 1.

Tweet	Şurayı bombalasan boşa giden tek şey bomba olur.
Yanıt	1
Retweet	0
Beğeni	3
Takipçi Sayısı	8

Makro Analiz

Cadde Bostan Sahili'nde pandemi çerçevesinde altı çizilen sosyal mesafe kuralına uymayanlar için ifade edilen “Şurayı bombalasan boşa giden tek şey bomba olur.” cümlesi; saldırgan, düşmanlaştırıcı ve aşağılayıcı bir düzleme yerleşmektedir.

İdeolojik bir öteki algısına dayalı olan tweet, bombalama ifadesiyle düşmanı yok etme arzusuna işaret etmektedir. Böylece kendi gibi davranmayan ve kurallara uymayan bireyler toplumsal anlamda birer düşman olarak işaretlenmektedir.

Mikro Analiz

Özellikle savaşta kullanılan bombalama eyleminin pandemi kurallarına uymayanlara yönelik ifade edilmesi, retoriksel olarak cümlenin nefret söylemi olduğunu ve ideolojik kutuplaşmaya da karşılık geldiğini ortaya koymaktadır. Cadde Bostan Sahili’nde yaşayanların “Beyaz Türkler” nitelenmesine karşılık gelen laik yaşam tarzını benimsemiş toplumsal grupları yansıttığı düşünülürse ifade edilen cümlenin ötekileştirme ve nefret söyleminin ötesinde siyasi bir kutuplaşmayı da yansıtmaktadır. Sonuç olarak bu içerik, Avrupa Komisyonu, Demokrasi ve İnsan Hakları Avrupa Aracı, Friedrich Naumann Vakfı ve Global Dialogue tarafından desteklenen “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi Projesi” kapsamında oluşturulan nefret söylemi maddelerinden “düşmanlık/savaş söylemi (bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadeler)” düzlemine karşılık gelmektedir (<https://hrantdink.org>).

Çözümleme 2.

Tweet	nihayet 65 yaş üstü serbest... sokaklarda çok azmasalar bari!
Yanıt	806
Retweet	182
Beğeni	919
Takipçi Sayısı	139 bin

Makro Analiz

65 yaş ve üzerine getirilen sokağa çıkma yasağının esnetilmesi üzerine paylaşılan bu ifade, yaşlılara karşı açık bir biçimde nefret söylemi niteliği taşımaktadır. Ayrıca gerek beğeni gerek retweet sayılarına da bakıldığında oldukça popüler bir gönderi olduğu açıktır. Bu sayılar, nefret söyleminin onaylanması açısından oldukça dikkat çekicidir. Bu durum, kuramsal kısımda da değinilen Bourdieu’nün (1990) habitus olgusuna karşılık gelmektedir. Bu tweette yer alan nefret söylemi, tekrar paylaşımlarla yaygınlık kazanarak toplumsal zeminde bir habitus durumuna dönüşmüştür.

Mikro Analiz

Cümlenin içinde yer alan “azmak” sözcüğü negatif bir düzleme karşılık gelecek şekilde sonunda yer alan ünlem işaretiyle de aşağılayıcı bir sentaks oluşturmaktadır. Yaşlılara karşı dile getirilen bu alaycı yaklaşım, ötekileştirici bir ifade biçimi oluşturmaktadır. Ayrıca cümlenin herhangi bir neden sonuç ilişkisine dayalı olmaması da yaşlılara karşı derinlikli bir ön yargıya işaret etmektedir. Sonuç olarak bu söylem; Avrupa Komisyonu öncülüğünde gerçekleştirilen “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi Projesi” kapsamında oluşturulan nefret söylemi göstergelerinden “doğal kimlik ögesini nefret aşağılama unsuru olarak kullanma/simgeleştirme (doğal bir kimlik ögesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanılması, simgeleştirilmesi)” durumuna denk düşmektedir (<https://hrantdink.org>).

Çözümleme 3.

Tweet	Siz eğitilmez cahil aptal varlıklarsınız.
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	14
Takipçi Sayısı	426

Makro Analiz

“Siz eğitilmez cahil aptal varlıklarsınız.” ifadesi, söylemsel olarak aşağılayıcı ve küçümseyici sözcüklere sahiptir. 14 beğeni alması bu ötekileştirici ifadelerin onaylanması açısından dikkat çekicidir. Buradaki “eğitilmez” sözcüğü tweeti atan kişinin yasakları ihlal eden bireylerle ilgili bir basmakalıp fikir oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu duruma maruz kalan grup dışlanmakta ve bu söylemler toplumdaki demokratik düzeni bozarak, yaşama ve toplumsal düzene katılım hakkına da zarar vermektedir (İnceoğlu, 2013, s. 76).

Mikro Analiz

“Siz” zamiriyle başlayan sentaks, suçlayıcı ve ayrıştırıcı bir ifade şekli olarak cümleyi biçimlendirmektedir. “Cahil” ve “aptal gibi sözcükler, cümleyi olumsuzlaştırdığı gibi tanımladıkları varlık sözcüğüyle birlikte kişileri birey ve insan olmanın ötesinde bir nesneye dönüştürmektedir. Dolayısıyla retoriksel olarak bu içeriğin işaret ettiği bireyler, toplumun bir parçası değildir buna da hakları yoktur.

Sonuç olarak bu gönderi, Avrupa Komisyonu, Demokrasi ve İnsan Hakları Avrupa Aracı, Friedrich Naumann Vakfı ve Global Dialogue tarafından desteklenen “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi Projesi” kapsamında oluşturulan nefret söylemi göstergelerinden “küfür/hakaret/aşağılama (bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren ifadeler)” kapsamında değerlendirilebilir (<https://hrantdink.org>).

Çözümleme 4.

Tweet	Yasak sizi korumak için geliyor siz birbirinize yapışıp sokaktasınız. Bu kadar aptal olduğunuz için ölünen zaten acımıyorum size tek üzüldüğüm sizin bu cahil ve bencil davranışınız diğerlerine de zarar veriyor onlara yazık.
Yanıt	1
Retweet	2
Beğeni	34
Takipçi Sayısı	579

Makro Analiz

Bu gönderi 1 yanıt, 2 retweet ve 34 de beğeni almıştır. Kısmen dolaşıma giren bu paylaşım nefret söylemini yaygınlaştırmıştır. Ortaya atılan nefret dolu ve düşmanlaştırıcı dil, kurallara uyan diğer insanların hatırı gözetilerek ifade edilmiştir. Ancak hatır, “ölün” ifadesiyle aynı sözdizimi içinde yer alınca bağlamından uzaklaşmaktadır.

Mikro Analiz

“Ölün”, “aptal”, “cahil” ve “bencil” gibi düşmanlaştırıcı, ayrıştırıcı, aşağılayıcı ve suçlayıcı ifadeler nefret söyleminin temel kodlarına karşılık gelmektedir. Cümledeki “sizi” ve “siz” gibi ifadeler olumsuz işaret ediciler olarak cümleye uyarı ve tehdit anlamı katmaktadır. Cümlede aptal olanın ölmesi gerektiğine dair bir neden sonuç ilişkisi kurularak yasaklara uyanlar korunmaya çalışılmıştır. Ancak bu neden sonuç ilişkisi nefret söyleminin etkisini arttırmıştır. Sonuç olarak bu söylem; Avrupa Komisyonu, Demokrasi ve İnsan Hakları Avrupa Aracı, Friedrich Naumann Vakfı ve Global Dialogue tarafından desteklenen “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi Projesi” kapsamında oluşturulan nefret söylemi göstergelerinden

“abartma/yükleme/çarpıtma (bir kişi veya olaydan hareketle genelleme, çarpıtma, abartma, olumsuz atıflar içeren söylemler) ve küfür/hakaret/aşağılama (bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren ifadeler” çerçevesine karşılık gelmektedir (<https://hrantdink.org>).

SONUÇ

Pandemi sürecinde paylaşılan nefret söylemine karşılık gelen tweetlerin eleştirel söylem çözümlemesiyle değerlendirildiği bu çalışma, sosyal medya mecralarının sunduğu anonim olma imkanının her an bir siber zorbalığa ve ideolojik bir ötekileştirmeye dayalı dijital linçe zemin oluşturmaya hazır olduğuna işaret etmiştir. Çalışma kapsamında incelenen içerikler; aşağılayıcı, düşmanlaştırıcı ve ötekileştirici sözcüklerden oluşmuştur. Sokağa çıkma yasağına ve sosyal mesafe gibi kurallara uymayanlara karşı getirilen eleştirilerden oluşan bu paylaşımların eleştiriden uzak ekonomi politik ve kuşaklar arası kutuplaşma temeline dayandığı görülmüştür. Bu tespit, dijital mecralarda gerçekleşen nefret söyleminin alelade bir biçimde değerlendirilemeyeceği aksine derinlikli bir şekilde önemsenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Demokrasi ve bir arada yaşama kültürü gibi en temel toplumsal motivasyonlara zarar veren nefret söylemi, sosyal medyada elde ettiği dolaşım gücüyle hem etnik ve dini hem de politik ve kültürel anlamda bir kutuplaşma meydana getirmektedir. Bu durum demokratik yaklaşımların önemini azaltarak biz ve öteki algısını güçlendirmektedir. Bu da önemli meselelerin ifade özgürlüğü ekseninde akılcı bir iletişimle tartışılmasının önüne geçerek sorunların temeline inemeyen, sorgulayamayan ve bilgiyle değil kanılarla hareket eden bir toplumsal ortaya çıkarmaktadır. Türkiye özelinde artış gösteren nefret söylemi, dijital zorbalık ve linç olgularına yönelik hem eleştirel söylem hem içerik çözümlemesine dayalı araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu çerçevede sosyal medyada nefret söylemine denk düşen içeriklerin altında yatan psikolojik, sosyolojik ve ekonomi politik nedenlerin araştırılmasına yönelik gerçekleştirilecek çalışmalar, bu içeriklerin neden arttığını ve bireylerin neden anonim kimliklerle bu tarz içerikler oluşturmaya eğilim gösterdiğini ortaya koyabilir.

KAYNAKÇA

Açık, D. (2020). Kovid-19 döneminde bireylerin cep telefonlarıyla geçirdikleri süre büyük oranda arttı. Erişim adresi <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/kovid-19-doneminde-bireylerin-cep-telefonlariyla-gecirdikleri-sure-buyuk-oranda-artti/1840489>

Baumann, Z. & Lyon D. (2013). *Akışkan Gözetim*. (Yılmaz, E. Çev.). İstanbul: Kayhan Matbaacılık.

Binark, M. & Çomu, T. (2012). Sosyal Medyanın Nefret Söylemi için Kullanılması İfade Özgürlüğü değildir!. Erişim Adresi: <https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degildir/>

Bourdieu, P. (1990). *Photography: A Middle-Brow Art*. Stanford :Stanford University Press.

Çayır, K. (2010), Ayrımcılığın Sosyolojisi ve Türkiye Toplumunu. Çavdar, A. & A., B. Yıldırım, (Yay. haz.), *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi* içinde (ss. 45- 54). İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.

Durna, T. & Kubilay, Ç . (2010). Basının Şiddeti: Siyasal Gösterilerde “Polise Taş Atan Çocuklar” Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65 (03) , 51-85 . DOI: 10.1501/SBFder_0000002173

Enarsson, T. & S. Lindgren (2019). Free speech or hate speech? A legal analysis of the discourse about Roma on Twitter. *Information & Communications Technology Law*, 28(1), 1-18.

Ervin-Tripp, S. M. (2014). Context in Language. J. Gerhart vd. (Yay. haz.), *Social Interaction, Social Context and Language: Essays in Honor of Susan Ervin Trip* içinde (ss. 21-37). New York: Psychology Press.

Fairclough, N. (2001). *Language and Power*. London: Longman

Göregenli, M. (2012). Ayrımcılığın Meşrulaştırılması. K. Çayır & M., A. Ceyhan, (Der), *Ayrımcılık - Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde (ss. 61-72). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Hall, S. (1994). Kültür, Medya ve İdeolojik Etki. (Der.) Mehmet Küçük, *Medya, İktidar, İdeoloji* içinde (ss. 169-195). Ankara: Ark Yayınevi.

İnceoğlu, Y. (2013). Tartışmalı Bir Kavram: Nefret Söylemi. M. Çınar, (Ed.), *Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar* içinde (ss. 75-92). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.

Mathew B., R., Dutt, R., Goyal, P., & Mukherjee, A. (2019). Spread of hate speech in online social media. *In Proceedings of the 10th ACM Conference*

on Web Science (pp. 173-182). Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/334155686_Spread_of_Hate_Speech_in_Online_Social_Media

Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi (t.y.) Erişim Adresi: <https://hrantdink.org/tr/asulis/faaliyetler/projeler/medyada-nefretsoylemi/256-medyada-nefret-soyleminin-izlenmesi>

Öztürk, F . (2021). Salgınla Yayılan Nefret: Twitter’da 65 Yaş Üstü Bireylere Yönelik Nefret Söylemi . *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (15), 143-159 . Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/euifydhed/issue/63210/938174>

Somay, B. (2004). *Tarihin Bilinçdışı: Popüler Kültür Üzerine Denemeler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Sözen, E. (2017). *Söylem*. İstanbul: Profil Kitap.

Stillar, G. F. (1998). *Analyzing Everyday Texts: Discourse, Rhetorics and Social Perspectives*. Thousand Oaks, USA: Sage Publications.

Twitter (2020). Removal Requests. Erişim Adresi: <https://transparency.twitter.com/en/reports/removal-requests.html#2020-jan-jun>

Weber, A. (2011). *Nefret Söylemi El Kitabı*. (M. Çulhaoğlu, Çev.). Strazburg: Avrupa Komisyonu Yayınları. Erişim Adresi: http://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2011/04/nefret_soylemi.pdf

Wilson, R. A. & K. M., Land (2020). Hate Speech on Social Media: Content Moderation in Context. *52 Connecticut Law Review* 1029 (2021), Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3690616>

van Dijk, T., A. (1993). Principles of Critical Discourse, *Discourse & Society* 4(2). Erişim adresi: <http://discourses.org/OldArticles/Principles%20of%20critical%20discourse%20analysis.pdf>